

Tiina
Tambaum

Ettevaatust – varinguoht

Vanemaealiste organisatsioonide võimestamisest

18.10.2018

Küla vanemaealiste liidri vaade

Lydia lugu

Allikas:

Lydia kiri ja intervjuu mulle kui
MTÜ 65B liikmele ja TLÜ Eesti demograafia
keskuse teadurile

Üksildase vanema inimese vaade

Karli lugu

Allikas:

Sustain projekti Eesti aruanne – *Sustainable
tailored integrated care for older people in
Europe* (2016–2019, Eestist Praxis)
www.sustain-eu.org/project/

www.65b.ee

SEINALEHT NR 1

SEINALEHT NR 2

SEINALEHT NR 3

SEINALEHT NR 4

SEINALEHT NR 5

SEINALEHT NR 6

MORE...

65.b Seinaleht

e-ajakiri vanemaealiste õppimise ja arendamise asjatundjatele (ISSN 2504-5938)

VAADAKE SEINALEHE VIIMAST NÜMBRIT VAJUTADES SIIA

Seinaleht nr 1

Seinaleht on e-ajakiri kõikidele, kes tegelevad Eestis vanemaealiste arendamisega või on huvitatud sellest tööst rohkem teada saama.

Võimestamine

Inimese autonoomia ja vaba tahte suurendamine, et ta suudaks väljendada ja esindada oma huvisid vastutustundlikul viisil.

Vaba tahte väljendamine:

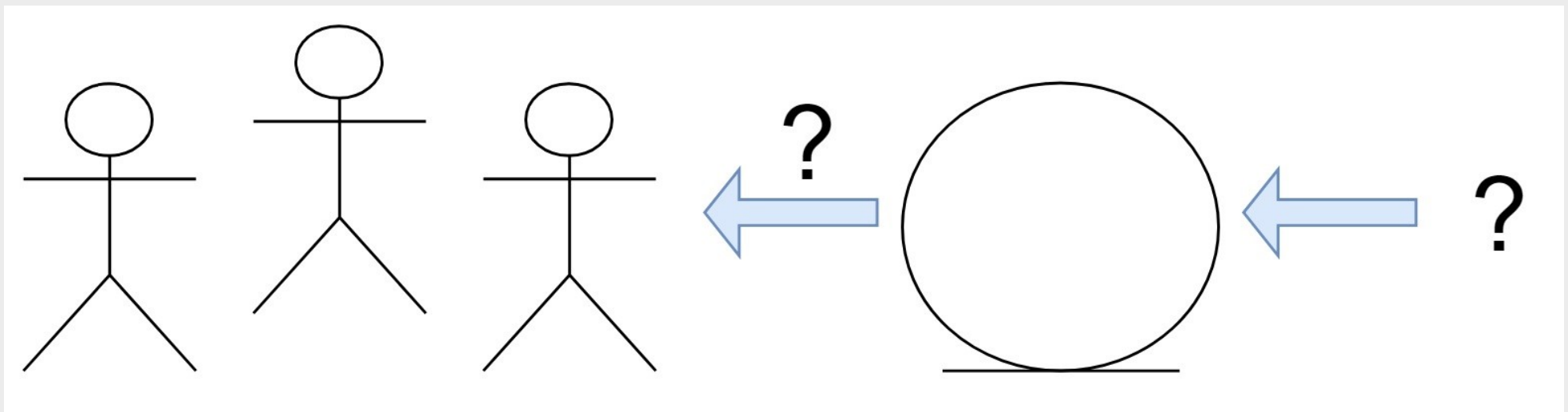
kas ma tean, mida vajan, kas pean seda oluliseks
kas ma julgen küsida, kas maldan teha
kas on, kellelt küsida, kas on võimalik teha

Ei saa õpetada, kui inimene ise arvab, et tema asi pole õppida, vaid lasta ennast õpetada.

Ei saa terveks, kui inimene arvab, et tema asi pole terveneda, vaid lasta ennast ravida.

Ei saa saavutada heaolu oodates, et see kandikul ette kantakse.

Võimestamine

Reykjavíki hooldekodu direktor: “Parem on anda kui saada”

Vanemaealiste organisatsioonid

Üleriigilised organisatsioonid, kes tegelevad nii arenduse kui võimestamise ning oma sihtgrupi eestkõnelemisega ja kelle heast tööst saavad tuge ka väga paljud vanemaealised, on

PROBLEEMIST LÄHTUVAD ORGANISATSIOONID

ÜKSILDUS EI OLE MÄÄRATLETUD KUI PROBLEEM

Selleks, et saada vanemas eas süsteemset tuge ja arenemisvõimalust, peab inimene olema

Organisatsioonidesse, kes *tegelikult* vähendavad üksilduse riske, suhtutakse kui

Lydia põrandaalune ja ridadevaheline töö

Meil külas käib vanemaealistega tegelemine toetatud elamise teenuse varjus. Ma vist ei peakski seda tegelikult rääkima.

Igatahes toetatud elamise teenust peab KOV pakkuma neile, kes vajavad erihoolekannet. See on rahastatud. Nii toimub meil muusikateraapia, õpetatakse toitu tegema. Teenust saavad kolm inimest, aga osa võivad võtta kõik, kes tahavad. Ka need, kellel pole puuet veel välja pandud.

Alustasid päevakeskused omal ajal just puuetega inimeste projektidest, sest neile saadi rahad taha.

Meil ei ole päevakeskus. Meil on puuetega inimeste päevakeskus. Muidu päevakeskus nagu iga teinegi, lihtsalt selline nimetus.

See ütlus on tõesti õige: kas tõesti peab enne sandiks jääma ja alles siis hakkab riik toetama.

Lydia ei jõua
kõikideni

Individuaalne lähenemine võtab palju **aega ja energiat**

Individuaalne lähenemine nõuab **transporti**

Liider on jõuetu selle ees, kui inimene tahab osaleda, kuid ei saa toast välja, sest tal puudub **transport**

Liider **ei oska** vastata, kui tõrjumiseks kasutatakse müstilist relva nimega “eestlase jonn”.

Liider peab **oskama** summutada 30 aastat tagasi alanud isikutevahelisi konflikte, tabada inimeste tabamatut huvi ilmaelu vastu, näha vanuselisi eripärasid.

Liider peab suutma **läbida filtreid** ja oskama lävida arvamusiidritega.

Lydia tunneb vanu
arvamusliidreid.
Aga uutest ei tea
midagi

Kui oled 30 aastat tööl laudas, siis igas kollektiivis tekivad arvamusliidrid. Meeta on brigadir, ja seda teavad siin kõik juba lapsest peale. Ja kui Meeta ütleb, et hähh, kuule ka sa mõtled ka, et meil on seljad haiged ju, siis ei tulegi midagi. Tuleb teha täpselt nii nagu brigadir ütleb. Kui Meeta leiab, et tantsus tuleb vasakule pöörata, siis tuleb vasakule pöörata, mis sellest, et tegelikult tuleb paremale pöörata.

Siis on meil siin veel endine koolidirektor. Tema on ka kõva arvamusliider. Ta ütleb, et “sina kuula nüüd mind, sest ma olin sinu õpetaja” ja nii on.

Lydia on viimase
7 aastaga ühe
inimese oma
ridadesse juurde
saanud

“Mida teha, et tuleks uusi? **Kui oleks nii palju võimalust**, et lähed teed külavahel igaühega tööd. Ma elan 10 km külast eemal, kuidas ma teen?”

75- ja 80-aastase vahe on sama suur kui 2- ja 6-aastase vahe. Täna tahab 70-aastane tööl käia, ta ei taha veel 77 ja plussiga koos toterdada.”

Mis on see väärikus? See ühetaoline tants ja laul ei tee meid väarikaks.

*Pole vaja teab mis õnne, tahan olla rõõmus ja õnnelik,
Pole vaja ju kerget põlve, **tahaks olla veel vajalik.** (V. Osila)*

Ja siis see ühiskondlik hoiak ...

Lydia räägib,
kuidas tema
kuuleb ja näeb
ühiskonna
vananemise juttu

*Ja see ühiskonna vananemise jutt ja pensionäride
ülalpidamise raske riiklik ülesanne tapab psüühiliselt.*

*Meil ju kõik vananevad. Meil ei ole raha. Vanad käivad kogu
aeg arsti juures. Parteid on sunnitud pensionäridele raha
andma.*

Pensionär saab tulu, aga makse ei maksa!

*Kuidas ta siis ei maksa? Käibemaks on ju kõige suurem maks.
Ja need vased vanad usuvadki, et nad makse ei maksa.*

*Ja usuvad, et me peamegi sellega läbi saama, mis meil on, ja
juurde ei kõlba küsida. Ei pea.*

Lydia räägib rahast

Meie vallas oli nii, et saime 200 eurot tegevustoetust aastas. Ja see oli ka kõik. Esialgu pidime selleks tegema lahtise avalduse. Ja eks me siis ostsime selle eest meene või tasusime ekskursiooni eest.

Siis saabus valda uus abivallavanem ja kehtestas uue korra. Nüüd peame täitma taotluse blanketil selle peenikese asja peale, mis sa teha tahad, mis sa enne oled teinud ja kavatsed teha. Ja siis aruanne.

Enne sain ürituse kuulutused vallamajas ära paljudnada. Nüüd lähen vallamajja, küsib 10 senti. Lähen rahvamajja, juhataja ütleb, et ma ei tea, ma pean selle eest raha ka küsima. Raamatukogus, seal pean nagunii maksma.

Ja siis panen selle aruandesse või? Nii kaua, kui ise veel tööl käsisn, sain endale kulusid lubada, aga nüüd pensionist enam mitte.

Lydia räägib õigustest

Uute valdadega seoses sain aru, et erinevad valdkonnad – kultuur, haridus jne – peavad tegelema ka vanemaealistega ja panustama oma rahalisi vahendeid sinna. Näiteks kultuurimaja kaudu saame korraldada juba järgmisel aastal vanemaeliste üritusi, mille kulu võtab kultuur oma kanda, sport niisamuti.

Selleks, et see niimoodi toimiks loodi valdade juurde eakate nõukogud.

Vald kutsus organisatsioonide juhid kokku – ainult organisatsioonide juhid, igast osavallast üks, ei ühtegi sots töötajat, ei ühtegi päevakeskuse inimest. Noh, hea küll.

*Tahtsime, et moodustataks nõukogu. Vallavanem kutsuti kohale. Ütles, et kui nõukogu moodustatakse, siis peab volikogu põhikirja muuta. Seda ehk pole vaja. Teised ümber laua siis arvasid, et ümaraud käib ka. Et oleme ikka sõbralikud. **Et oleme ikka sõbralikud.***

Mis vahet on ümarlaual ja nõukogul? Nõukogu põhikirjas on, et teeb järelvalvet. Et kontrollib, mida haridus teeb vanadele, mida kultuur. Ümarlaud ainult soovitab.

Nii jäi.

Karl soovib kaasa
rääkida selles,
mida tema ravis- ja
hoolduses
planeeritakse.
Aga kas ta teeb
seda?

Kas integreeritud meditsiini- ja hooldusteenuse loomisel nähakse ka Karlil endal aktiivset rolli? Või luuakse süsteem meditsiinitöötajate, sotsiaaltöötajate, hooldustöötajate ja spetsialistide omavaheliseks infovahetuseks?

Kas küsitakse, mis on Karli eesmärk, milleni teenus võiks teda järgmistel kuudel aidata? Kas küsitakse, milline saab olema tema panus selle eesmärgi saavutamiseks?

Kas teenuseosutajad loovad Karlile tunde, et tal on tulevik ja tulevikusihid?

Kas me loome turvalise keskkonna ja informeerime turvareeglitest või aitame Karlil käituda nii, et ta ennast ei vigastaks?

Miks hakkas Karl
oma kodus, vööra
inimese ees nutma

Kas saate oma tervise ja heaolu korraldamisega hakkama.

Mina ise või?

Jah.

No ma pean hakkama saama.

Mhm.

Üks asi, mis on südame peal, ... ema on mul päris üksi, 95-aastane. Ema on mul vennatütre juures ... (hoiab pisaraid tagasi) ema ma ei näe, saan temaga ainult telefoni teel.... Tema on voodihaige.

See on kõige suurem mure. Teiste oma lähedaste pärast ka muretsen.

10 min hiljem

Kas arvutit ka kasutada?

Ei. Ma telefoni ka ei kasuta. Ainult toatelefoni.

Lauatelefoni?

Muud mul ei ole vaja. ... Emale helistan.

Millal Te ema viimati nägite?

(nutab)

Miks Karl ja tema
kodune hooldaja
teevad suu lahti
vaid siis, kui midagi
tõesti füüsiliselt
vaevab

Esimene lugu:

Karlil on koed haprad ja ühtäkki rebenes jalal veen katki. Karlil seoti kodus jalg kinni ja sõideti EMO-sse. Veen kinni õmmelda. Lõikuslaual kuuleb Karl, kuidas üks noor arst küsib üle tema teiselt noorelt arstilt – oled sa seda varem teinud. Teine vaatab üle Karli ja vastab: Ei.

Teine lugu:

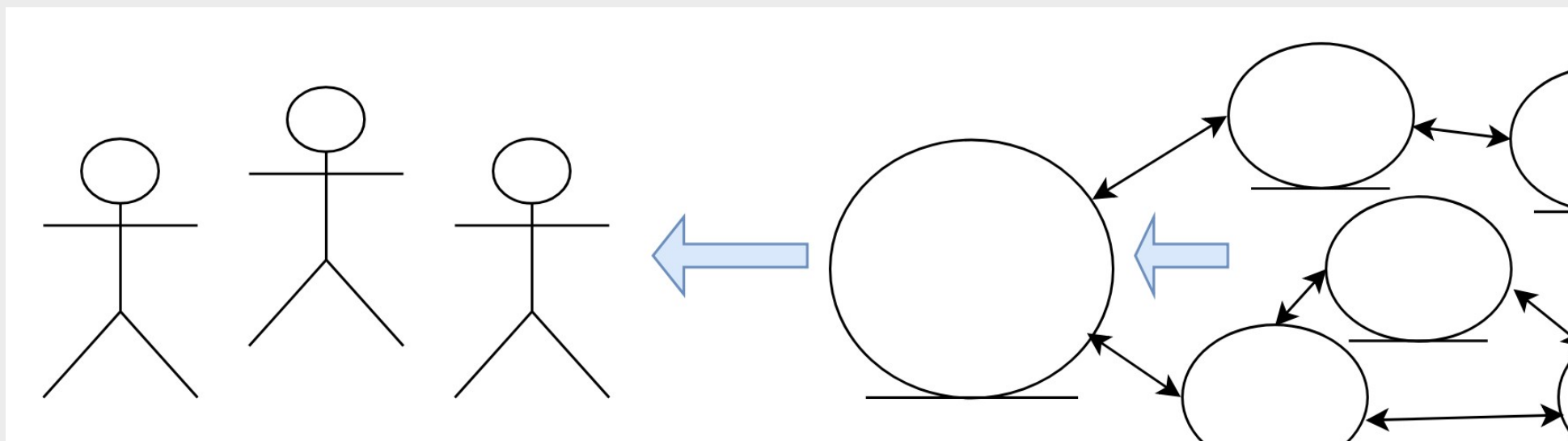
Küsin intervjuul dementse Karli tütrelt: Kuidas nad Karli kohtlevad? Piisava kannatlikkuse, lugupidamise, empaatiaga?

Tütar: Oleneb mis tasemel? EMOs öeldi meile näiteks, et: “Sellel siin on aju nagu juust, mis te tast siia tassite?”.

Ja kiirabi ütles, et “Mina teda autos elustama ei hakka, sellega peate arvestama. Otsustage, kas ma viin või ei vii”.

Nii et ongi nii ... Aga ta oli meil haiglas. Et ütleme, et kui sellest EMOst läbi murda, siis on nagu asi teine. Siis ikkagi tegeletakse temaga ja siis oli ikkagi arstide suhtumine see, et ta on ikkagi ka inimene ja tal peab võimalikult mugav olema ja võimalikult vähe valu kannatama. Aga EMO on hullumaja jah.

Organisatsioonide võimestamiseks on vaja võrku,
mida pidi jookseb kogemus, uued teadmised, julgustus
ja ühised tugiteenused

Võrgul on vaja juhti
Võrgul on vaja eelarvet
Võrguks on vaja seda, et kohalikud liidrid ei jääks arvamusiidri tasemele

Inimeste võimetsamiseks on vaja
transporti, nii Lydia kui Karli vajadusteks,
sh sellist, mis kataks ka vahemaa kodust autosse.

Kas see lahendus on keeruline, arvestades, et meil on 21. sajand?

Vaja on luua **vanuselise diskrimineerimise komisjonid**
vanuselise alavääristamise vastase fooni loomiseks ühiskonnas
(analoogia töövaidluskomisjonidega)

Võrdõigusvolinikust ja õiguskantslerist ei piisa
(nii nagu ei piisa kohtust töövaidlustele hinnangu saamiseks).

Vaja on
varing
peatada

Kui ei tule muutust süsteemi, siis on 20
aasta pärast tervena vananemisel sama seis.
Ainut et siis räägivad lood meist.